

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

Починаючи теоретичні дослідження категорії «соціально-економічний розвиток», передусім слід визначитися з сутністю такого ключового поняття, як розвиток. Управління слід розглядати з двох позицій: як стан і як процес. У загальному контексті управління розуміють як процес, основною метою якого є забезпечення здатності соціально-економічних систем зберігати й у певних межах змінювати свою якісну та кількісну визначеність.

Категорія «соціально-економічний розвиток» відображає вплив рівня економічного розвитку господарюючих суб'єктів на розв'язання соціальних проблем країни та її громадян, тобто процес формування та розвитку відносин між господарюючими суб'єктами та соціальними групами населення. Соціально-економічний розвиток підприємства є незворотнім процесом, який забезпечує спонтанні чи керовані переходи від одного неповторного стану, що забезпечується неможливістю повного відтворення різноманітності, якості, кількості та сили впливу факторів, які його визначили, до іншого через процеси змін.

Соціально-економічний розвиток є складним суперечливим процесом взаємодії позитивних і негативних факторів, а періоди прогресу змінюються періодами регресу. Політичні і військові потрясіння, соціальні конфлікти, екологічні катастрофи можуть суттєво вплинути на розвиток економіки будь-якої країни, відкинути її на кілька десятиліть назад, а іноді привести і до остаточної загибелі, як це було з древніми цивілізаціями [2].

Першоосновою і джерелом розвитку підприємства слід вважати різноманітні зміни внутрішньо-системного характеру, та зміни, що виступають результатом взаємодії соціально-економічної системи з факторами оточуючого середовища. Ключовим моментом в даному процесі слід вважати протиріччя між обмеженими економічними ресурсами та необмеженістю економічних потреб людини.

Концепція соціально-економічного розвитку з'явилася в результаті об'єднання трьох основних точок зору: економічної, соціальної та екологічної.

Економічна складова концепції розвитку заснована на теорії максимального потоку сукупного доходу Хікса-Ліндаля, який може бути здійснений за умови збереження сукупного капіталу. Концепція передбачає оптимальне використання обмежених ресурсів та використання екологічних – природо-, енерго-, і матеріало-зберігаючих технологій, включаючи видобуток і переробку сировини, створення екологічно прийнятної продукції, мінімізацію, переробку та знешкодження відходів.

Сутність категорії «соціально-економічний розвиток підприємства» можна сформулювати як незворотну, спрямовану і закономірну зміну системи на підставі реалізації властивих їй механізмів самоорганізації. Ознаками соціально-економічного розвитку для підприємства на нашу думку слід вважати розвиток наступних процесів в економічній сфері:

- економічне зростання – відбиває кількісний бік розвитку економічної системи, який характеризується розширенням її масштабів: зростання обсягів виробництва та реалізації продукції, розширення частки ринку, підвищення рівня доходів підприємства, тощо;
- структурні зрушення – впровадження у виробництво та управління новітніх прогресивних технологій використанням ресурсів, що сприяють зниженню витрат, збільшенню обсягів виробництва і реалізації продукції підприємства;
- оновлення та розширення асортименту продукції (послуг) шляхом покращення споживчих якостей існуючих продуктів або виробництва нових.

В процесі управління соціально-економічним розвитком важливе значення мають засоби та методи управління за допомогою фінансово-кредитних інструментів, податків, регулювання цін і використання тарифів, амортизаційної, бюджетної політики, цільових програм розвитку, капіталовкладень, використання пільг тощо.

Виділяють наступні методи державного регулювання економіки:

Прямі методи – методи, за допомогою яких держава безпосередньо втручається в економічні процеси (ліцензування, встановлення фіксованих цін, валютних курсів, економічних та соціальних стандартів).

Непрямі методи – сукупність опосередкованих засобів державного впливу на діяльність суб'єктів економіки (система правових та економічних методів).

Економічні методи – пов'язані зі створення державою фінансових чи матеріальних стимулів, здатних впливати на економічні інтереси суб'єктів господарювання й обумовлені їхньою поведінкою (ставки податків, митні тарифи, норми амортизації).

І.В. Богатирьов запропонував найбільш комплексну класифікацію видових проявів розвитку на рівні підприємства (яка включає економічний розвиток) за такими ознаками:

1. За масштабом змін у соціально-економічній системі підприємства:

- загальнокорпоративний розвиток (сукупність змін, що відбуваються у соціально-економічній системі підприємства внаслідок загальносистемних процесів);
- внутрішньокорпоративний (локальний) розвиток (зміни, які відбуваються у соціально-економічній, структуро-функціональній та організаційно-функціональній складових).

2. За якістю змін у соціально-економічній системі підприємства:

- прогресивний розвиток (процеси, які забезпечують підвищення ефективності функціонування виробничо-комерційної системи підприємства, поліпшення якості його діяльності);
- регресивний розвиток (процеси, що призводять до погіршення чи незмінності ефективності функціонування виробничо-комерційної системи підприємства, зниження (фіксації) якості його діяльності; розвиток «від вищого до нижчого»).

3. Залежно від об'єкта змін у соціально-економічній системі підприємства:

- організаційний (сукупність змін, котрі приводять до вдосконалення (погіршення) системи управління діяльністю підприємства: структурний розвиток; функціональний розвиток);
- техніко-технологічний (зміни техніко-технологічної системи підприємства, що зумовлюють підвищення (зниження) рівня прогресивності технологічних процесів, рівня технічної ефективності функціонування виробництва);
- соціальний (сукупність змін, які зумовлюють покращання (погіршення) соціально-психологічного клімату на підприємстві, а також його перехід на якісно новий рівень);
- економічний (сукупність безперервних змін, які сприяють удосконаленню (погіршенню) методів, способів, форм економічних розрахунків та всієї економічної роботи) [1].

У багатьох країнах з ринковою економікою протягом останніх століть відбувалося економічне зростання, а з ним і підвищення рівня життя населення. Економіка цих країн розвивалася нерівномірно, проте економічний розвиток мав не хаотичний, а хвилеподібний характер: піднесення неминуче чергувалося зі спадом, інколи наставали глибокі економічні депресії з великим безробіттям. Тому об'єктивною необхідністю виступає подальше вивчення соціально-економічного розвитку підприємства на засадах його циклічності, поглиблення теорії та вдосконалення практичних інструментів щодо обґрунтування напрямів розвитку промислового підприємства.

Список літератури:

1. Богатирьов, І.О. Управління розвитком підприємства (за матеріалами малих підприємств меблевої промисловості України): автореф. дис. кан. екон. наук / І.О. Богатирьов. – К., – 2004. – 28 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://librar.org.ua>
2. Кузнецов А. Сутність соціально-економічного розвитку. Теоретико-методологічний аспект / А. Кузнецов // Вісник державної служби України. – 2004. – №1 – С. 45.
3. Тюха І. В. Соціально-економічний розвиток: сутність та видові прояви. І. В. Тюха // Ефективна економіка. – 2012. – №6. – С. 5.